

BALADA O DOBRIM LJUDIMA
(Odlomak drame)

III ČIN

II scena

PEVAČ: Rastanak ovaj težak je i bolan
Daleko, daleko odlazi voljeni sin
odlazi za suncem, za visinom žudi
u dalekom svetu njegovi dragi neće biti s njim
a ko zna kako primiće ga tuđi ljudi
Daleko, daleko, u dane bez povratka
odlazi prognani sin.

Očeva soba u polumraku. Otac, Benjamin, sedi za stolom. Glava mu je među rukama. Ispred stola stoji Hajmačo. Jedva skriva uzbuđenje. Glas mu podrhtava dok govori, ali stoji mirno kao kip.

HAJMAČO: Došao sam da se pozdravimo, oče.

Hajmačo uzalud očekuje odgovor. Otac se ne pomera sa mesta. Ne diže glavu.

HAJMAČO: Voz mi polazi za pola sata.

Nema odgovora. Tišina.

HAJMAČO: Oče, oprosti mi, ako sam te nečim uvredio. (*Posle kraće pauze*). Oduvek sam te voleo i divio ti se... za sve što je dobro u meni mogu tebi da zahvalim.

Otac lagano diže glavu. Na njegovom nepomičnom licu ne pomeri se nijedna crta.

Hajmačo pritrči ocu, zagrlji ga, poljubi.

HAJMAČO: Oče, oče moj!

Otac ga naglo odgurne.

OTAC: (*Muklo i užasnuto*). Ne približuj mi se bliže od četiri lakta!

Hajmačo, više zbunjen nego uplašen, ustukne.

OTAC: (*Brzo*). Proklet si danju, proklet si noću, kad ležeš i kad ustaješ, kad dolaziš i kad odlaziš... na tebe su bačena sva prokletstva neba što su napisana u Knjizi zakona!

HAJMAČO: Ne veruješ valjda u te gluposti.

OTAC: Da li verujem, grešniče? Ja sam video svojim očima kako se na samo jednu jedinu reč svetih ljudi čitavi gradovi ruše kao da su od pepela, kako zemlje tonu u mora, a zemaljska kugla prska i raspada se u kaos; da, dovoljno je da božji čovek samo mrdne malim prstom, evo ovako, pa da svaka stvar i svako stvorenje nestanu u ništavilu.

HAJMAČO: Govoriš li ozbiljno?

OTAC: Trebalo je da prođu godine i godine da moj razum preraste u nadrazum. Ja sada prozirem čitavo čovečanstvo, svet posmatram kao na dlanu. Da hoću mogao bih da stisnem šaku pa da sve ode do sto đavola... i slušaj ti, ako me budete ljutili, učiniću to jednoga dana, tako mi svega na svetu; smoždiću jednim udarcem sve one koji narušavaju moju koncentraciju. Ti ne možeš da pojmiš... (*Polako se diže sa stolice*).

HAJMAČO: Oče, molim te, ti ne znaš šta govoriš.

Otac začuti i sruči se nazad u stolicu.

OTAC: Nikada nisam izrekao nijednu laž... i svi će videti da je svaka moja reč bila istinita... ja nisam slabić...

HAJMAČO: Za koji trenutak odlazim. Teško mi je što se ovako rastajemo. (*Uhvati oca za ramena i trese ga*). Shvati, tata, ja odlazim.

OTAC: (*Gleda ga tupo*). Odlaziš?

HAJMAČO: Da, oče.

OTAC: (*Povišenim glasom*). Odlaziš da u nekom udaljenom kraju umreš sam, bolestan i prognan za večita vremena.

HAJMAČO: Ja nisam izdajica!

OTAC: Nisi! Nisi! Naravno da nisi! Dovoljno je da to kažeš i svi će ti verovati.

HAJMAČO: Idem da pronađem makar jedno mesto na zemlji, gde se može živeti slobodno, u ljubavi i poverenju sa svima.

OTAC: (*Ustane, ispravi se. To je onaj stari Benjamin iz najboljih dana*). I ti bi mogao, ti bi mogao da živiš na tom tvom dalekom ostrvu, da se penješ na palme, jedeš urme, zabavljaš sa ženama i propovedaš samarićanstvo dok u tom istom svetlu, samo nekoliko kilometara dalje, žive najogavnije ubice!

HAJMAČO: Ne razumem te.

OTAC: Najogavnije ubice, sine moj! Evo, evo... (*Vadi iz kapa putu prijavu, masni blok*). Pogledaj, Hajmačo, ovde su njihova imena. Tragao sam za njima godinama. Pronašao sam gde stanuju, šta rade.

HAJMAČO: Tata, od toga nema koristi. Samo će ti biti teže...

OTAC: (*Ruke mu drhte, glas uzbuđeno treperi*). Sada treba poći od jednoga do drugoga. To će biti zemaljska pravda, kada za njih nije bilo božanske.

HAJMAČO: Ne shvatam...

OTAC: Samo me je strah, Hajmačo, da nije isuviše kasno. Iako moje ruke i moje misli vode hiljade mrtvih, ja nemam dovoljno snage, ona me napušta. (*Poverljivo se nagne prema Hajmaču*). Varao sam te malopre; ništa od onih silnih stvari ne bih mogao da učinim.

HAJMAČO: Ne misli na to.

OTAC: (*Uzbuđeno*). Da ne mislim?

HAJMAČO: Zaboravi.

OTAC: Nikada! Pre nego što su počeli da nas šalju po krematorijumima, da nas ubijaju na poljanama kao pse i vešaju o drveće, a to je bio kraj sa prokletu mnogo drveća, to su bili neki voćnjaci, Hajmačo, možeš da zamisliš šta to znači...

HAJMAČO: (*Pokrije lice rukama*). Ne mogu više da slušam... ne mogu... ti ćeš me sasvim obeshrabriti...

OTAC: Pre nego što smo polazili da sebi kopamo grobove, dok smo stajali u gomili, mi smo se zaklinjali jedan drugome da će onaj ko ostane živ osvetiti mrtve.

HAJMAČO: Siguran sam da si to uobrazio, da si sanjao...

OTAC: I ja sam ostao živ, Hajmačo, jedini od svih njih.

HAJMAČO: Izmislio si čitavu tu priču.

OTAC: (*Pokazuje blok*). Tu je sve, sve. Gledaj. (*Otvora jedan list bloka*). Hans von Baumann, Mariahilferstrasse 50,

Beč. Prodavac duvana. Terao nas je da goli, na užasnom mrazu, igramo kazačok. A onda, radi zagrevanja, slao je na spaljivanje. Ovaj ovde, Manfred Kriger, sada trgovac u Frankfurtu na Majni, vadio je logorašima zlatne zube i vršio eksperimente nad devojkicama od 10—12 godina... Čitav ovaj blok, Hajmačo, istorija je gadnih zločina, jednog gnusnijeg od drugog. Uzmi, čitaj.

HAJMAČO: Ne znam šta mogu da učinim sa tim blokom. Ja odlazim.

OTAC: (*Govori u opasnom zanosu. Oči mu sijaju*). Oni moraju nestati sa lica zemlje nasilnom smrću... Ove adrese i ovi podaci o njima, njihove su smrtne presude.

HAJMAČO: (*Pažljivo zatvori blok i vrati ga ocu*). Shvatam te, ali bi bolje bilo da misliš o nečem drugom. (*Otac prilazi Hajmaču i hvata ga za ruku*).

OTAC: *Sine moj, Hajmačo, saslušaj me*. Ono gadno prokletstvo koje je noćas bilo izrečeno može se povući... (*zastane*) samo u jednom jedinom slučaju.

HAJMAČO: A taj je?

OTAC: (*Miluje mu ruku*). Ti si dobar, voliš me, je li tako?

HAJMAČO: (*Stisne mu ruku*). Volim te, tata.

OTAC: I učinićeš ono što tražim od tebe?

HAJMAČO: Oče.

OTAC: Uzmi ovaj blok.

HAJMAČO: (*U nedoumici je šta otac želi. Primi blok*). Ali, oče... (*Otac grozničavim, brzim pokretima odlazi do stola, otvara ladicu i stavlja na sto revolver*).

OTAC: Dajem ti ga u ruke. Pođi. Neka ti je sa srećom. (*Pruž mu revolver*).

HAJMAČO: (*Ustukne*). Šta ti pada na pamet?!

OTAC: (*Krikne*). Hajmačo, uzmi, uzmi, ne izazivaj me!

HAJMAČO: Ne, oče... ja idem da pronađem bratstvo, ljubav...

OTAC: I ti mi sada govoriš o ljubavi, dok držiš taj blok u ruci!

HAJMAČO: Ne mogu, ne mogu to da učinim.

OTAC: (*Klonulo*). Ja sam te vaspitavao, sine moj, da budeš jak i izdržiš, da jednom uzmeš ovo u ruke i svetiš se. Šta je ostalo od tebe!

HAJMAČO: Ja sam bolji nego što misliš, oče.

OTAC: O, ti si niko i ništa. Ti si se tamo uhvatio sa njima. Poslali su te ovamo da špijuniraš. (*Oči mu cakle. Korakne napred držeći revolver*). Znam ja za tu veliku međunarodnu zaveru protiv jevrejstva, ali nisam verovao da su već tako daleko doterali, da su kupili i neke naše duše...

HAJMAČO: Ti buncaš... ti si lud...

OTAC: Na jednoj strani moraš biti... ovde ili tamo...

HAJMAČO: Ja nisam ni ovde, ni tamo! (*Tek kada to izgovori shvati koliko u ovim rečima ima strašne istine*). Ja nisam ni ovde, ni tamo!

OTAC: (*Revolver koji je dosada držao u ruci sa namerom da ga pruži Hajmaču, on iznenada uperi u sina*). Ponovo se pletu mreže, je li? Hoćete da nas uhvatite žive? Uhodiš? Bogami, sada se nećemo tako lako dati! Idi, pseto, i poruči svojim gospodarima...

HAJMAČO: Ne znaš šta govoriš. Vрати taj revolver odakle si ga uzeo. (*Zakorači prema ocu želeći da mu oduzme oružje*).

OTAC: Ne približuj mi se!

HAJMAČO: Tata, molim te.

OTAC: Ne približuj mi se!

(*Kada Hajmačo učini odlučan pokret da iz očevih ruku istrgne revolver, izbezumljeni otac pritiska oroz. Čuje se pucanj. Hajmačo se uhvati za stomak i padne na pod. Benjamin nekoliko trenutaka stoji nad lešom svoga sina. Onda se baci na njega.*

Hajmačo, šta ti je? Jesam li te povredio? Sine moj! Jedini moj sine! Biće ti sve oprošteno!

(*Najzad uviđa strašnu istinu: ubio je Hajmača. Krikne i pojuri ka vratima. Otvori vrata; čitava soba biva obasjana crvenom svetlošću.*

(*Čuje se očev glas:*) Ubio sam ga! Ubio sam ga! Ubio sam ga!

(*Zatim zavlada tišina.*)

PEVAČ: Odlazak bolni uvek srce tišti
u potragu za suncem otišao je sin
u dalekom svetu njegovu dragi neće biti s njim.
Daleko, daleko u dane bez povratka
odlutao je prognani sin.
Od njega, od njega, ostala je samo sen.